Никодиновски, Звонко - Фигуративните значења на штрколот во француският и во македонскиот јазик (стр. 1-6), од книгата *Фигуративните значења на инсектите во францускиот и во македонскиот јазик,* 2 - ри Август С, Штип, 2007 (2016), 636 стр.

ФИГУРАТИВНИТЕ ЗНАЧЕЊА НА ШТРКОЛОТ ВО ФРАНЦУСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

§ 1. Штрколот го дели четиринаесеттото место, заедно со скакулецот и мајскиот бумбар, меѓу инсектите во францускиот корпус од базата по бројот на јавувања (**18** единици со фигуративно значење или **1,70** % од вкупно 1056 единици). Во македонскиот корпус штрколот го дели дваесет и второто место, заедно со скорпијата, стршенот и скрежецот, по бројот на јавувања (**2** единици или **0,49** %).

За штрколот нема никакви податоци во речниците на симболи.

А. Штрколот во францускиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 2. Признакот **ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ** е застапен во **2** единици и со **11,11** % се наоѓа на последно, четврто место. Овој признак е претставен преку **2** особини: **како животно** и **големина**.

Особината **како животно** е застапена во **1** единица која претставува фамилно име (во три варијанти): (1) Ⓕ **Tavan, Tabanac, Tahon** = «noms de famille» (*Rolland, t. 13, 178)*.

Особината **големина** е застапена во **1** единица во која штрколот се спротиставува на помалата мува, па според тоа единицата симболизира **преувеличување на тешкотии или на несреќа**: (2) Ⓕ **Pour vous, chaque mouche est un taon** = «se dit à celui qui voit des difficultés ou des malheurs partout. Loc. généralement répandue» (*Rolland, t. 13, 183)*.

§ 3. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ** е застапен во **5** единици и со **27,78** % го дели третото место. Овој признак е претставен преку **1** особина. Да споменеме дека постојат два вида инсекти и тоа мошне слични кои касаат и им задаваат големи главоболки на добитокот и на луѓето, тоа се **taon** и **oestre** (со повеќе подвидови). Инаку, народот најчесто ги меша овие два вида.

Особината **однесување според времето** ја среќаваме во неколку единици и тоа: **3** единици прêтскажуваат време: (3) Ⓕ **Le taon annonce l'orage quand il pique avec rage** = «cette surexcitation du taon à l'approche de l'orage s'explique de la même façon que pour la mouche. Elle entraîne à son tour l'agitation du bétail, qui réagit vivement aux piqûres des taons. Si la piqûre

Nikodinovski, Zvonko - Figurativnite značenja na š trkolot vo francuskiot i vo makedonskiot jazik (str. 1-6), od knigata *Figurativnite značenja na insektite vo francuskiot i vo makedonskiot jazik,* 2 - ri Avgust S, Štip, 2007 (2016), 636 p.

est particulièrement douloureuse, l'animal part au galop droit devant lui, la queue en trompette; on dit qu'il "a pris la mouche"». (*Dictons des bêtes)*, (4) Ⓕ **Quand la nonne (un oestre) pique les chevaux, quand elle joue et bourdonne dans les airs, c'est un présage de pluie** (*Rolland, t. 13: Bourgogne)*, (5) Ⓕ **Quand la nonne (un oestre) s'élève haut dans les airs pour jouer c'est signe de beau temps pour lendemain** (*Rolland, t. 3, 311*), **1** единица го претскажува доаѓањето на штрколот: (6) Ⓕ **A la Saint-Barnabé (11.06.) le taon passe le Vé** = «ce dicton est localisé en Normandie. L'anse des Vés est sur la limite d'Isigny. C'est effectivement à cette époque que les taons commencent à tourmenter les mouches; le Vé = rivière de l'arondissement de Bayeux» (*Montreynaud, 468 et 1453*), и **1** единица го предвидува нивното уништување: (7) Ⓕ **Pluie de Saint-Jean (24. 06.) tue les taons** (*Dictons des bêtes*).

§ 4. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е застапен во **6** единици и со **33,33** % се наоѓа на прво место. Овој признак е претставен во единици во кои како единствен парник на штрколот се јавува **добитокот**. Како што видовме погоре кај претскажувањата, штрколот го каса добитокот и им се пика под опашките по што тие многу се вознемируваат и почнуваат да трчаат како улави. Оттаму доаѓа лексемата која означува **голема возбуденост, раздвиженост**: (8) Ⓕ **tahonner** = «se dit des bestiaux que les piqûres des mouches ou des taons font bziner*. - Par ext.,* remuer sans cesse, exciter, presser, stimuler» *(Rolland, t. 13, 183)*. Тоа ненормално однесување довело до тоа да означува **слободна девојка**: (9) Ⓕ De la vache qui s'enfuit affolée, la queue dressée, pour avoir été piquée par une mouche bovine ou rien que pour l'avoir entendue bourdonner, on dit: *biser*, fr., *bziner*, Saint-Pol (Pas-de-Calais). Au fig., en parlant d'une jeune fille, c'est avoir une mauvaise conduite, aimer à courir le soir. D'où **bzinoire**, coureuse, fille de moeurs légères. (*Rolland, t. 13, 177: Pas-de-Calais, Wallonie*).

Штрколот кој постојано ги брка говедата симболизира човек што **упорно следи некого**: (10) Ⓕ **Il suit cette fille comme un tavan** (*Rolland, t. 13, 184: Suisse)*, односно **шпион**: (11) Ⓕ **une mousche bovine** = «un espion, un mouchard» (*anc. fr. Rolland, t. 13, 179*).

Иако мал во однос на говедото, штрколот може да го исплаши па дури и да го натера да бега па оттаму следната пословица означува дека **малите понекогаш се посилни од големите**: (12) Ⓕ **Le taguenau (un oestre) est plus fort que le taureau** (*Rolland, t. 13, 179: Ille-et-Vilaine)*.

Луѓето на разни начини се обидувале да се заштитат од штрклите за што сведочи и следното верување: (13) Ⓕ **Pour que les taons ne piquent**

pas les bestiaux, il faut nettoyer les étables le Vendredi-saint (*Rolland, t. 13, 184: Maine-et-Loire*).

§ **5.** Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ЧОВЕКОТ** е застапен во **5** единици и со **27,78 %** го дели третото место. Овој признак е претставен преку двете свои составки.

а) штрколот го каса човекот, исто како и добитокот, па човекот во негова близина чувствува **вознемиреност**: (14) Ⓕ **Si ce n'est pas le taon qui vous pique, dictes le moy** = «n'est-ce pas cela qui vous préoccupe?» (*Rolland, t. 13, 184: XVII s.*), **раздвиженост**: (15) Ⓕ **Il remue la tête comme s'il avait le bouin** (*Rolland, t. 13, 179: Vienne).* Поради тоа штрколот за човекот претставува **голема несреќа**: (16) Ⓕ **La première mouche qui le piquera sera un taon** = «le moindre mal, le moindre malheur qui lui arrivera achèvera de le perdre» (*Lagane, 176*); «la première fois que vous serez pris, vous serez bien pincé!» (*Rolland, t. 13, 183*).

б) Однесувањето на човекот кон штрколот е застапено во **2** единици од кои едната претставува **верување за жетвата**: (17) Ⓕ **Quand les enfants prennent le taon, ils lui mettent au cul un voulan (c.-à-d. une faucille faite d'un brin de paille) et on le laisse envoler en lui disant d'aller faire la moisson** (*Rolland, t. 13, 184: Doubs*), а втората е пословица која симболизира **неуништивост на луѓето од лоша сорта**: (18) Ⓕ **Quand on tue un taon il en vient douze à l'enterrement** = «човек не може никогаш да се ослободи од лошите зашто тие се насекаде, како да се множат постојано» (*Proverbes de Savoie).*

б. Семантички признаци

§ **6**. Анализирајќи ги значењата на македонските фигуративни единици (вкупно 18) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "ШТРКОЛ", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ФИЗИЧКИ ОСОБИНИ" е претставена преку **2** особини. Особината "КАКО ЖИВОТНО" служи како **основа за формирање фамилно име** (единицата под реден број 1). Особината "ГОЛЕМИНА" симболизира **преувеличување на тешкотии или на несреќа** (2).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ" е претставена преку **1** особина. Особината "ОДНЕСУВАЊЕ СПОРЕД ВРЕМЕТО" не симболизира директно ништо но однесувањето на штрколот претставува

предзнак за (олуја и дожд) (3 и 4), **убаво време** (5), **доаѓање на штрколот** (6), **уништување на штрколот** (**1** единица под реден број 7).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ" симболизира: **голема возбуденост, раздвиженост** (8), **слободна девојка** (9), **човек кој постојано следи некого** (10), **шпион** (11), **поголема сила на малите** (12), **верување за нештипење на штрклите** (13).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ЧОВЕКОТ" е петставена преку **2** особини. Особината "НАПАЃАЊЕ И КАСАЊЕ" симболизира **вознемиреност** (14), **раздвиженост** (15), **голема несреќа** (16). Особината "ОДНЕСУВАЊЕ НА ЧОВЕКОТ КОН ШТРКОЛОТ" е застапена во едно **верување за жетвата** (17) и симболизира **неуништивост на луѓето од лоша сорта** (18).

Штрколот во француските фигуративни единици влегува исклучиво со една од следните значенски категории: **како назив** (**основа за формирање фамилно име**), **како човечко однесување** (**преувеличување на тешкотии или на несреќа**, **вознемиреност**, **раздвиженост**, **слободна девојка**, **човек кој постојано следи некого**, **шпион**, **поголема сила на малите**, **голема несреќа**, **неуништивост на луѓето од лоша сорта**), **како предзнак за** (**олуја и дожд**, **убаво време**), **како верување за** (**жетвата**, **нештипење на штрклите**, **доаѓање на штрколот**, **уништување на штрклите**).

§ 7. Кај француските фигуративни единици со штркол ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност:

- најголем е бројот на единиците со негативна референтна вредност (вкупно **12** единици или **66,67 %**). Негативни се исто така најголем број признаци (вкупно 10): **преувеличување на тешкотии или на несреќа**, **вознемиреност**, **раздвиженост**, **слободна девојка**, **човек кој постојано следи некого**, **шпион**, **голема несреќа**, **неуништивост на луѓето од лоша сорта**, **предзнак за олуја и дожд** и **верување за доаѓање на штрколот**.

- на второ место се единиците со позитивна референтна вредност (вкупно **4** или **16,67 %**). Бројот на позитивните признаци е исто така 4: **поголема сила на малите**, **предзнак за убаво време**, **верување за нештипење на штрклите**, **уништување на штрклите**.

- на трето место се единиците со неодредена вредност (вкупно **2** или **11,11 %**). Бројот на неодредените признаци е исто така 2: **основа за формирање фамилно име** и **верување за жетвата**.

Штрколот значи се јавува во поголемиот дел со негативна референтна вредност во францускиот корпус.

§ 8. Француските фигуративни единици со штркол се засновани врз **3** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Нивната застапеност е следната: од вкупно 18 единици на прво место се наоѓа метафората со **9** единици (**50 %**), на второ место е аналогијата (**7** единици или **38,89 %**) и на трето место е компарацијата со **2** единици (**11,11 %**).

Б. Штрколот во македонскиот јазик

а. Семиолошки признаци

§ 9. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ** е застапен во **1** единица во која говедото нападнато од штрколот симболизира **условеност на појавите**: (1) Ⓜ Воло без штркел не штрклее = «секоја појава, работа во животот си има своја причина, ништо на светот не настанува без некоја причина» (*Пенушлиски: Малеш)*.

§ 10. Признакот **ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ЧОВЕКОТ** е застапен во **1** единица во која штрколот кој го напаѓа и човекот симболизира **збрлавеност, побеснување**: (2) Ⓜ фаќа некого штркелот = «збрлаве, полуде, побесне и тогаш дим да го нема не се знае каде го снемало» (*РМЈ)*.

б. Семантички признаци

§ 11. Анализирајќи ги значењата на македонските фигуративни единици (вкупно 2) кои содржат лексеми од лексичко-семантичкото поле "ШТРКОЛ", доаѓаме до следните заклучоци:

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ДРУГИТЕ ЖИВОТНИ" е претставена преку **1** особина. Особината "КАСАЊЕ НА ДОБИТОКОТ" симболизира **условеност на појавите** (единицата под реден бр. 1).

- групата признаци "ОДНЕСУВАЊЕ МЕЃУ ШТРКОЛОТ И ЧОВЕКОТ" е претставена преку **1** особина. Особината "КАСАЊЕ" симболизира **збрлавеност, побеснување** (2).

Штрколот во македонските фигуративни единици влегува исклучиво со една од следните значенски категории: **како материјална стварност** (**условеност на појавите**), **како човечко однесување** (**збрлавеност, побеснување**).

Кај македонските фигуративни единици со штркол ја имаме следната состојба во распоредот на референтната вредност: и двете единици се со негативна референтна вредност. Негативни се исто така и двата признака.

Штрколот значи се јавува исклучиво со негативна референтна вредност во македонскиот корпус.

Македонските фигуративни единици со штркол се засновани врз **2** разни стилски фигури, како различни видови на фигуративно значење. Нивната застапеност е следната: метафората и метонимијата се застапени рамномерно со по **1** единица во вкупно 2 единици од македонскиот корпус.